

Augustin (354-430), Utstein kloster 14. mars 2015

Augustins klosterregel - en leveregel i det 21. århundre?

Tittelen er presentert som et spørsmål. For å rydde all tvil til side - om det skulle være noen - så er mitt svar et klart og utvetydig 'ja' - Nå vet dere det, og her kunne jeg i grunnen ha stoppet.

Utstein kloster har vært ramme for augustinerkanikkers liv i omkring 400 år. Et anlegg det er skrevet mye om - tykke bind og lange artikler - konklusjonen alltid: vi vet endel om bygningene og historien, noe om konflikter og maktkamper, men hvordan de levde, hva de gjorde, vet vi lite og ingenting om.

Jeg kan heller ikke rette på dette, og mitt oppdrag er uansett ikke å si noe om hvordan de levde, men å si noe om den regel som lå til grunn for disse augustinerkanikkens liv.

Det kan jeg i kraft av at jeg står her som dominikanerinne, for det er den samme regel - den hellige Augustins regel fra ca år 400 - som også ligger til grunn for alt dominikansk ordensliv. Slik har det vært helt fra Ordo Predicatorum - Predikebrødrenes orden - ble godkjent i 1216 - da var den hellige Dominikus hos paven i Roma for å få godkjent en regel til sine nye orden, og det fikk han ikke. Dominikus' samtidige, den vesentlig bedre kjente Frans av Assisi, hadde vært der like før og fått godkjent sin orden og sin regel, men i 1215 forbød Det 4. Laterankonsil nye ordensregler. Dominikus ble bedt om å finne en eksisterende regel for sin nye orden.

For Dominikus kan ikke dette ha vært noe veldig vanskelig valg. Det ble Augustins regel, og det var innlysende av flere grunner. Han levde allerede etter den. Dominikus var augustinerkanikk - han hadde tilhørt domkapitlet i Osma i Spania, og det var under en reise sammen med sin biskop Diego, at Dominikus' kall som predikebroder ble vekket. Denne reisen gikk faktisk nordover, til Danmark og det som nå er Sverige - domkirken i Roskilde og den i Lund i Sverige er steder vi med stor grad av sikkerhet mener at den hellige Dominikus har besøkt. Og når vi her i nord som tilhører St. Dominikus' store familie, i 2016 feirer Ordenens 800årsjubileum, gjør vi det nettopp i Lund.

Augustins regel er også så kort og fleksibel, at den kunne anvendes med tanke på det ordensliv som vokste frem i sporene av Dominikus' forkynnervirksomhet. Der alt, også klosterfellesskapet selv, sto i forkynnelsestjeneste. Klosteret i dominikansk fatning var ikke et mål i seg selv, men en base for omvandrende tiggerbrødre og forkynnere. Det var en ny form for klosterliv - et såkalt *vita mixta* - som vokste frem, hvor det klassiske klosterliv med vekt på tidebønner og fellesskap lå til grunn, men hvor hensikten krevde at predikebrødrene kunne komme og gå. Det gjaldt riktignok ikke alle i fellesskapet, men de som var kalt og utsendt for å forkynne.

Det fantes også andre regler. Den mest kjente som hadde størst innvirkning på middelalderens klosterliv, var ikke Augustins, men Benedikts (480-547) regel, som kom omtrent 150 år etter Augustins. Den ble retningsgivende for utviklingen av klosterlivet i Vesten - de store, klassiske klostrene, selvgående og selvforsørgende gods. I Benedikts regel

avlegger munken også et stabilitetsløfte - *stabilitas loci* - der munken - eller nonnen for den del - avlegger løfte om å forbli i dette klosteret livet ut.

Dominikus' visjon for klosterlivet var et ganske annet. Ikke stabilitet, men å dispensere fra regelen var nødvendig, skulle forkynnervirksomheten være effektiv.

Det var en ny tid med nye utfordringer sosialt, religiøst og politisk som krevde andre svar enn tidligere. Det fikk også konsekvenser for klosterlivet. Augustins regel fikk en renessanse fra 1000tallet og utover.

Men nå foregriper jeg tingene.

La oss nå se litt nærmere på denne regelen det skal dreie seg om, vi skal også ta en liten tur innom klosterliv som fenomen.

Jeg vil først gjerne henvise til denne boken "Klosterliv i Vesten" (Torleif Dahls kulturbibliotek, Oslo, 1986) av Erik Gunnes, anerkjent middelalderhistoriker og også dominikanerbror en periode. Han har her oversatt Augustins og Benedikts regel til norsk og skrevet en innledning om klosterlivets tilblivelse og utvikling, som etter min mening noe av det beste som fins på norsk - i det formatet -.

Om Augustins regel sier han at den egentlig ikke er noen regel, bare "en samling anvisninger for et fellesliv", som har fungert som "grunnlov" for en rekke ulike sammenslutninger. Noe vi som dominikanere bare er ett eksempel på -

Klosterlivet er heller ikke et spesifikt kristent fenomen. Det finnes også i andre religioner, størst i buddhismen, og forekomstene har klare fellestrekk: materielt og åndelig fellesskap med vekt på enkelhet, stillhet og bønn. Det er alltid uttrykk for et intensivt religiøst engasjement.

Som det meste annet går klosterlivet i konjunkturer. Det har vært lange perioder hvor klostrene har preget hele samfunnet med sine idealer. Frankerkongen Ludvig den fromme foreskrev i 817 Benedikts regel for innvånerne i hele sitt rike. Regelen passet som hånd i hanske i et føydalt samfunn. Og så er det tider hvor vi befinner oss i randen av samfunnet, som i dag -

Klosterlivet kjenner ingen egentlig begynnelse i kristen tradisjon, men bærer med seg trekk fra urkristendommen, det eskatologiske preget - troen på at man levde i de siste tider - det gjaldt å omvende seg og være rede - "tiden er knapp" (1 Kor 1,7), som Paulus uttrykker det.

Den første kristne menigheten i Jerusalem utgjør et fellesskap som ligger nær opp til det vi forsøker å leve i klostrene, med felleseie, felles bønn og nattverd, slik det står beskrevet i Apostlenes gjerninger 4,32: "alle de troende var ett i hjerte og sinn, og ingen regnet det de eide som sitt eget; de hadde alt felles" -

Men det var ikke idealene om et liv i fellesskap som ga opphav til klosterlivet. Det var eneboerne, asketene, som tok opp kampen mot seg selv og fristeren i ødemarken. Denne bevegelsen oppsto først i Egypt - på 200-tallet.

Den mest kjente av disse, den hellige Antonius (251-356), regnes som munkevesenets far. Klosterlivets fødsel dateres tradisjonelt til dagen for hans omvendelse. Han hørte evangeliet om den rike unge mann bli lest: "vil du være helhjertet, gå da bort og selg det du eier og gi det til de fattige. (...) Kom så og følg meg" (Matt 19, 16ff).

Utgangspunktet for alt kristent klosterliv er Kristi etterfølgelse - og her uttrykkes det sentrale i kristendommen - kallet til å søke Gud og kjærligheten til ens neste.

Går vi til Augustins regel - ser vi at nettopp *det* er åpningsordene: "Fremfor alt, kjæreste brødre, må vi ha kjærlighet til Gud, og så til vår neste" (Gunnnes, s. 43).

Eneboerliv ga opphav til klosterliv, sa vi. De første klostrene var sammenslutninger av eneboere. Den som i særlig grad fremmet felleslivet var Basilios fra Caesarea i Kappadokia. Han rettet oppmerksomheten mot mennesket som samfunnsvesen og fremhever det kristne kall til nestekjærlighet. Mennesket fullkommengjøres, ikke gjennom ensomheten, men gjennom fellesskapet, lærte han.

Basilios var selv prest og biskop og hans klostre hadde en pastoral retning med vekt på sosiale oppgaver. Det var hans regel og den form for klosterliv han representerte som ble Augustins møte med fenomenet. Det var i andre halvdel av 300-tallet - i 386/87 i Cassiacum ved Milano - hvor Augustin levde et "meditativt liv sammen med likesinnede" (Gunnnes, s. 20), et klosterlignende fellesskap hvor alle nærer stor kjærlighet til filosofien. Her ble Augustin kjent med ønsket om å tjene Gud, med bønner, og han oppdaget Salmene.

Fra 389 er han tilbake i Thagaste i Nord-Afrika som han kom fra, og danner der en klosterpreget gruppe. Da han i 391 ble presteviet i Hippo, grunnla han et lite fellesskap hvor hensikten også skulle være å utdanne kandidater til kirkens tjeneste.

Senere, da han i 396 ble bispeviet, samlet han prestene rundt seg i et regulært fellesskap i bispegården, et prestefellesskap med et pastoralt sikte.

Regula Sancti Augustini stammer fra ca 400 og anses for å være den opprinnelige. Helt vesentlig i denne samling forskrifter for livet i fellesskap er det faktum at hver enkelt er fattig og lever av det fellesskapet har.

Første setning i forordningene som følger prologen vi alt har hørt, er følgende:

"Når dere har sluttet dere sammen i et samfunn, skal dere aller først 'bo sammen i endrektighet', og 'være ett i sjel og sinn' i Gud. Ingenting skal dere da kalle deres eget. Alt skal dere ha felles, ..." (Gunnnes s. 43). Dette slår an tonen. Fellesskapets karakter som kristent fellesskap etter mønster av urkirken i Jerusalem, beskrevet i Apostlenes gjerninger 4. kapittel - (4,32) - som vi allerede har nevnt: "Alle de troende var ett i hjerte og sinn, og ingen regnet det de eide som sitt eget; de hadde alt felles -"

Enhet i kjærlighet er et gjennomgangstema. Vi skal være "ett i hjerte og sinn" i **Gud**, som det står i regelen. Vi er underveis til Gud sammen, det er et felles overordnet mål for livet i fellesskapet, en felles retning for alle bestrebelsene.

Samlingen denne helgen bærer tittelen "Det urolige hjerte". Det er skapningens kall å være forenet med Gud, mener Augustin, og bare der finner hjertet ro. Målet for klosterlivet er denne roen i Gud, og vi finner Gud også i vår neste: "ær Gud i hverandre", oppfordrer regelen oss til.

For Augustin var det slik at det åndelige liv ikke var en ensom affære - en slags privat tête-à-tête med Gud - tvert imot: kjærligheten til Gud, kjærligheten til sannheten forener mennesker og danner grunnlaget for fellesskapet som grobunnen for den enkeltes vekst i kjærlighet til Gud og nesten.

Augustin skrev sin regel for venner. Og nettopp vennskap var tema for det katolske årskriftet Segl (2014). Innledningsvis påpeker redaktørene Peder Solberg og Ståle Kristiansen at "vennskap er sterkt underkommunisert i vår tid". Det er ikke vanskelig å være enig, og kanskje ville også Augustin skrevet under på det. Sitatene i det følgende er hentet fra denne utgaven av Segl.

For Augustin var to ting grunnleggende i denne verden: livskraft og vennskap. Gud skapte mennesket og ga det livet, eksistensen. Dette er livskraften. Men om menneskene ikke skal bli ensomme, må det finnes vennskap. (s. 85)

Om vennskapet sier Augustin et sted at det er en frukt av Guds nåde. Bare Gud kan knytte to mennesker sammen i vennskap. Troen gir vennskapet varighet ut over dette livet ... derfor er ekte vennskap hos Augustin bare mulig mellom troende personer, for øynene deres er rettet mot noe der fremme, som C.S. Lewis uttrykker det.

Vennskapet gir oss glimt av den kjærlighet som er kilde til all annen kjærlighet, nemlig personrelasjonen mellom Faderen, Sønnen og Ånden. Vennskapet er således deltakelse i den guddommelige selvhengivelse. "Hva er vennskap for Augustin? For det første er det noe som bare kan *skjenkes* av Kristus. For det andre kommer denne gaven til full utfoldelse kun mellom to som lever *i* Kristus." Etter Bekjennelser skriver Augustin langt mer om nestekjærlighet enn om vennskap, men vennskapet er ikke redusert til blott og bar nestekjærlighet. Vennskap en særegen form for kjærlighet, sier han, Den hellige ånd som vennskapet mellom Faderen og Sønnen -

Regelen vektlegger felleslivets betydning for den enkeltes vei mot Gud. Augustin er overbevist om at det største hinderet for at evangeliet skal komme til full utfoldelse i våre liv, er vår selvopptatthet og vår individualisme. Målet for ham er å arbeide for å virkeliggjøre et fellesskap befridd fra hovmot og maktbegjær, men gjennomsyret av kjærlighet til Gud og til hverandre.

Augustins regel er en eneste appell til den uegennyttige kjærligheten og generøsiteten.

Men selvsagt er vår menneskelige natur et hinder her også. "Tretter må ikke forekomme blant dere", heter det i regelen (s. 49). Når det står i regelen, så betyr det jo bare at det skjer, ikke sant - selvsagt kan strid og uenighet oppstå - men Augustin er klar på at er man ikke villig til å tilgi, har man ingenting i et kloster å gjøre.

"Vær trofaste i bønner" til foreskrevne tider, står det også. Og det er omtrent alt som står om *det* temaet, ikke hva som skal bes, eller hvor ofte. Mye blir nok forutsett kjent, men viktig er at "hjertet lever med i hva leppene fremfører". Bønner må være sann, med andre ord.

Det står heller ikke noe eksplisitt om de tre tradisjonelle klosterløftene - fattigdom, kyskhets, lydighet - **evangeliske råd**, som de også kalles: å gi bort alt du eier, å leve ugift for himlenes rikes skyld, å være lydige til døden som Kristus var det. Løftene behandles indirekte.

fattigdom

Askese er et element i klosterlivet, og Augustin holder frem faste som et grunnlag for vedvarende bønn, å ha fokus og "rydde" i egne behov. Men uten barmhjertighet, uten kjærlighet er også fasten til liten nytte.

Fattigdommen trer klarest frem når Augustin snakker om mat og klær. Klærne skal oppbevares felles, og en eller to av brødrene skal ha som oppgave å riste dem rene for møll. Og man skal ta det man får, ikke nødvendigvis det man selv bragte med seg til fellesskapet.

Men, sier Augustin, om noen er "skrøpelige på grunn av gamle vaner", og derfor får en spesiell behandling i matveien, må de andre ikke ta det ille opp eller finne det urettferdig, de som er ved god helse.

Det var store sosiale forskjeller, og folk kom med ulike vaner og ulike krav til eller ønske om komfort. Det er en forskjellsbehandling her - det gjelder både klær og mat. Man skal gi etter evne og få etter behov, og igjen er det Apostlenes gjerninger kapittel 4 som parafraiseres:

Apgj 4,3-37 "Med stor kraft bar apostlene fram vitnesbyrdet om at Herren Jesus var stått opp, og stor nåde var over dem alle. Ingen av dem led nød, for de som eide jord eller hus, solgte det og kom med pengene og la dem for apostlenes føtter. Så fikk hver enkelt tildelt det han trengte. Josef, en levitt fra Kypros, ble av apostlene også kalt Barnabas, det betyr trøstens sønn. Han solgte en åker han eide, kom med pengene og la dem for apostlenes føtter."

Men uansett om man tar hensyn til en persons særlige behov, så skal man allikevel vite at "jo færre behov Guds tjenere har, desto (bedre, for) desto lettere kan de leve et enkelt liv" (s.45).

kyskhets

Å synde mot kyskhets, det sende frekke blikk mot en kvinne/respektivt en mann, er ikke tillatt. For å unngå å komme i situasjoner som kan være vanskelige å komme ut av på respektabelt vis, skal klesdrakten være enkel og lite iøynefallende, man skal gå i følge når man forlater klosteret, og man skal heller ikke skal ta imot hemmelige brev eller gaver.

Klosterlivet skal leves åpent med andre ord. Du skal ikke ha noe å skjule verken for Gud eller dine medbrødre eller -søstre. Derfor var det også slik i klostrene før at priorinnen åpnet søstrenes post. De gamle søstrene hos oss sa at priorinnen bare såvidt åpnet et hjørne av konvolutten med pennekniven, rent symbolsk altså.

Det er sikkert unødvendig å si at det forlengst er forbi. Stakkars den priorinne eller prior som skulle følge med i søstrenes og brødrenes meldinger på telefon og internett. Det ville være en umulig oppgave, men prinsippet om åpenhet står fast. Vi skal leve transparent, og det vi gjør er å appellere til søstrenes/brødrenes ansvarlighet.

Regelen sier vel å merke ingenting om at vi skal kontrollere hverandre, men derimot at vi skal elske hverandre, og det er langt mer krevende.

Men så hender det da at noen forgår seg likevel. Blir man klar over dette, skal broderen eller søsteren tilrettevises med Matteus 18, 15-17 som forbilde: ***Dersom din bror gjør en synd *mot deg*, så gå til ham og still ham til ansvar på tomannshånd. Hvis han hører på deg, har du vunnet din bror. 16 Men hvis han ikke hører, skal du ta med deg en eller to andre, for etter to eller tre vitners utsagn skal enhver sak være avgjort. 17 Hvis han ikke hører på dem heller, skal du si det til menigheten. Men hvis han ikke engang vil høre på menigheten, skal han være som en hedning eller toller for deg.***

Regelen bruker forholdsvis mye plass på nettopp dette:

I avsnitt III i regelen snakkes det om å ta vare på hverandre og vokte hverandres kyskhet:

”om din bror hadde et sår på kroppen som han ville skjule fordi han var redd for det kirurgiske inngrepet, ville det ikke være grusomhet av deg å tie om det, og en barmhjertighetsgjerning å røpe det? Men i dette tilfellet er selve hans hjerte truet av en snikende sott; desto større grunn til å gjøre det kjent” (s. 46).

Hvis denne broren ikke retter seg etter korreksjonene, skal han utstøtes av fellesskapet, så ikke flere ”smittes til undergang”. ”Og dette jeg har sagt om å vokte sine øyne, gjelder også alle andre synder; trofast og omhyggelig skal en registrere, forby, angi, dømme og straffe dem alle på samme vis i hat til synden, men med kjærlighet til mennesket” (s. 47).

lydighet

Lydigheten gir seg ut fra fellesskapets krav. I et kloster står fellesnyttens foran egennyttens. Ingen må arbeide for seg selv, heter det, for om kjærligheten heter det at den ikke søker sitt eget. Det dreier seg om lydighet. Forstanderen må adlydes som en far, står det, for forstanderen har nettopp fellesskapets beste og samhørigheten mellom medlemmene for øye. Forstanderen hos Augustin har først og fremst en administrativ funksjon.

Også lydigheten står kjærlighetens tjeneste. For Augustin er det å elske Gud den største tjenesten vi kan gjøre oss selv og andre. Livets dypeste mening er å elske Gud og sin neste.

Forstanderens autoritet står i fellesskapets tjeneste. ”Forstanderen har ikke fått makt som en hersker” og gleder seg ved å tjene i kjærlighet (s. 50).

Et godt fellesliv er ingenting annet enn kjærlighet i praksis. Det er få detaljerte regler, få eksterne reguleringer, for det er intensjonen bak som er grunnleggende. Den går til kjernen, til hjertet i tingene. Det ytre gjennomtrenger det indre. Det gis liten plass til askese i tradisjonell forstand, med vekt på å avstå fra mat og drikke og på "speking av kjødet", aksenten plasseres på livet i fellesskap som en seier over det å søke sitt eget.

Regelen er spekket med bibelsitater eller parafraaser over bibeltekster. Bibelen er Augustins grunnleggende inspirasjonskilde, og det er nettopp denne evangeliske og bibelske basis som gir regelen dens grunnleggende struktur og som garanterer dens verdi gjennom skiftende tider.

Helt til slutt: Det fins utallige grunner til å gå i kloster. Men det finnes bare én grunn til å bli: det er Kristus og kjærligheten til Ham. Utgangspunktet for alt kristent klosterliv er Kristi etterfølgelse. Augustins regel er bare en av mange klosterregler, men for alle gjelder det at Evangeliet er selve regelen. Idealet for vårt klosterliv i dag er som det alltid har vært: å leve Evangeliet, la seg forme av det, utfordre av det, bære vitnesbyrd om det. Det er like aktuelt i dag som da regelen ble skrevet, som da misjonsbefalingen ble gitt.